

Hodnocení magisterské práce Bc. Nad'ý Turynové „Spor racionalismu a empirismu v novověké teorii poznání“ (Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 77 s.)

Hodnotitel diplomové práce: Ondřej Švec (vedoucí práce)

Předložená práce si klade za cíl konfrontovat představitele novověkého racionalismu a empirismu ohledně jejich epistemologických pozic, zahrnujících otázky spolehlivého poznání, metod k jeho dosažení, hranice lidského vědění či rozlišení jednotlivých druhů idejí podle jejich vlastních kvalit či podle jejich původu.

Výtkou vůči úvodní části by mohlo být zejména to, že při obecné charakterizaci sporu racionalismu s empirismem se autorka více méně spokojila s tím, co našla v přehledových publikacích či slovnících, a tam, kde se pokoušela o vlastní charakterizaci myšlenkového světa na přelomu 16. a 17. století, se uchýlila ke stereotypům nevhodným diplomové práce: středověk je zde prezentován jako doba uniformního myšlení pod autoritou jedné církve, jemuž je údajně cizí jakékoli kritické tázání („lidi ani nenapadlo pochybovat o poznatcích, které jim církev předkládala.“), zatímco novověk je poněkud marxisticky prezentován jako rozpad feudalismu a vyvázání se z okovů náboženských předsudků.

V následujících kapitolách je už situace lepší a je zřejmé, že autorka je poměrně dobře obeznámena s hlavními díly autorů, které zde porovnává. Celkový soubor zpracované literatury je značný a je třeba vyzdvihnout, že autorčiny interpretace vycházejí zejména z vlastní analýzy vhodně citované a věrně vyložené primární literatury.

Hlavní prohřešek se však skrývá ve způsobu, jímž se autorka svého úkolu zhostila: místo tematického členění práce zvolila historický přehled o pozicích jednotlivých autorů. K tomuto způsobu mám dvě výhrady:

Za prvé jsou v důsledku tohoto seznamu medailonků v práci zpracovány i ty části novověkých teorií, které s problematikou poznání úzce nesouvisejí (zřetelné je o například v případě R. Descarta, jehož *Meditace o první filosofii* jsou v práci převyprávěny téměř v úplnosti, i v případě Spinozy, kdy autorka prezentuje Spinozovy definice *conatu* či afektů bez jakékoli vazby na epistemologické problémy, které mají být předmětem její diplomové práce; totéž by bylo možno říci o výkladu Lockovy teorie jazyka, která zde nijak neslouží k porovnání racionalistické a empiristické teorie poznání).

Za druhé není tímto způsobem možné pojednat o hlavních otázkách sporu mezi racionalisty a empiristy do hloubky, jak je vidět např. na str. 23, kdy po představení Descartovy pozice ohledně vrozených idejí je jen letmo načrtnutá Lockova kritika, Leibnizovo upřesnění významu „vrozené ideje“ a Kantův údajný pokus o rehabilitaci „vrozených idejí“ v podobě apriorních pojmů. Nejenže je návaznost Kantových apriorních kategorií na „vrozené ideje“ problematický krok, který by si zasloužil bližší a kritičtější rozbor, ale na věrné představení Lockovy pozice je třeba čekat až do kapitoly věnované anglickému empirikovi, takže se oba autoři v předložené práci vlastně nikdy nestřetnou: jejich pozice jsou představeny odděleně.

Po formulační stránce je práce uspokojivá, většina interpretací je podána srozumitelným, analytickým způsobem, byť se v práci tu a tam objeví některé agramatické obraty. Příklad ze str. 11: „Intuice je chápána jako racionální vhléd axiomů a nejjednodušších idejí, na kterém staví racionalisté svou teorii poznání.“ (v této větě je slovo „vhléd“ použito chybně s genitivem, navíc je problematické tvrdit, že právě na takto definovaném vhlédu „staví racionalisté teorii poznání.“)

Otázky k obhajobě:

Na str. 36 tvrdíte, že Leibnizova filosofie byla značně ovlivněna Spinozou, avšak nedáváte pro své tvrzení žádné opodstatnění. Mohla byste v krátkosti říci, v čem jsou podle vás hlavní styčné body Spinozovy a Leibnizovy filosofie a kde konkrétně spatřujete onen vliv, o kterém jste se zmínila?

Na straně 68 tvrdíte, že „podle Kanta musí být vědecké poznání založeno na syntetických soudech a priori.“ Na straně 71 se naopak dočteme, že „Kant tvrdí, že vědecké poznání začíná zkušeností a je tedy aposteriorní, protože se nezabývá nutnými pravdami, ale nahodilými fakty“. Tato tvrzení se zdají ve vzájemném rozporu: chápe tedy Kant vědecké poznání (například ve fyzice) jako něco složeného ze syntetických soudů apriori, nebo jako založené na zkušenosti, a tedy aposteriorní?

Vzhledem k výše uvedenému doporučuji práci k obhajobě s navrhovaným hodnocením „velmi dobře“

Ondřej Švec
22. 8. 2015